

Den föreställande verkligheten Eller: En ko på isen!

Video: *repertoar...*

Jag ifrågasätter levandet i sökandet efter de motiv som kan vara övertygande nog för att genomleva det. Om själva levandet är målet, är konsten det som intensifierar upplevelsen av det. Genom konsten kan jag tänja det möjligas gräns och utmana min egen förmåga till det yttersta. Jag vill använda mig utifrån en idé om vad som gör tillvaron meningsfull.

Mening uppstår för mig oftast ur en dialog kring det som kan hänföras till filosofi, etik, i viss mån moral men även estetik. Dialog för jag med både mig själv och andra, bekanta och obekanta. Jag för den med dem som finns nära eller långt borta. Eftersom jag tror att vår livsåskådning formar vår bild av världen, är den bild eller avbild konsten skapar avgörande för vår tolkning.

Jag vill inte säga det jag sagt förut. Jag vill inte upprepa mig. När jag arbetar med rörelser, med kroppen och rummet, upplever jag mycket sällan att jag upprepar mig. Ofta låter jag mig överraskas. Det blir alltid något som inte tidigare varit, även om jag är medveten om att varje rörelse utgör resultatet av min egen historia. Ord är tunga och förväntas vara begripliga. Den förväntan förlamar språket. Rörelsen anses flyktigare, på ett sätt obegriplig eftersom den inte låter sig inordnas grammatiskt. För mig gör det användandet friare. Det gör den språkligt användbar.

Jag sträcker ut en arm, förr den genom luften och häpna över de spår den lämnar. Ett sätt att fly undan – eller ett genuint utforskande av det meningsskapande?

Jag bär en kunskap om en del av det språkliga vokabulär som kan utveckla vårt medvetande om varandra och världen. Konsten är för mig politisk i betydelsen identitetsskapande och samhällsbespeglade medvetandegörande. Samtidskonsten är alltid otvetydigt politisk då den förhåller sig just till samtid. Du kan inte verka utanför din tid eller ditt sammanhang. Arbetsvillkor, sociala och kulturella mönster, politiska ideologier... allt hänger samman och påverkar vad jag gör. Det påverkar hur jag rör mig, hur min rörelse tolkas, hur verket presenteras och används. Att jag gör det jag gör - påverkar.

Den s.k. verkligheten är en kulturell konstruktion, präglad av våra idéer om oss själva, samhället, kulturen, religionen... Den är en stark konstruktion – ett i allt dominerande spel där vi alla har våra roller tilldelade. Vem accepterar sin roll? Vem kräver sin roll? Vem skapar sin roll? Se dig omkring! Så många skriker efter uppmärksamhet eller stryker efter väggarna i tron om att vara osynliga. För vem är ett givet objekt eller händelse det som det sägs vara?

För mig har konsten alltid utgjort en frizon, där spelets regler ifrågasätts och byts mot andra som jag själv väljer. Konsten är för mig ett fredat rum för den uppriktighet, enkelhet och skönhet som jag många gånger saknar i den s.k. verkligheten. Du drivs kanske av andra motiv, lever efter andra ideal. Du skapar din egen historia. Din process intresserar mig därför att den skiljer sig från min. Genom ditt arbete, får jag se annat än vad jag själv förmår att uppfatta. Jag lär om mig själv och mina ställningstaganden genom det du gör. På så sätt klarnar eller förmörkas min egen världsbild. Ensam är det svårt att veta något om sig själv eller världen. Du utmanar mig och kräver av mig att jag reagerar - om det nu inte är så trist att jag helt enkelt finner ditt arbete eller din person så ointressant att både det och du passerar obemärkt.

Medvetandet bygger en mur mellan oss och annat. Tillvarons krav på rationella handlingar och beteenden kräver sin tribut. Vi ser oss omkring och försöker förstå vad som händer, vem andra är, hur andra är... Vi är alla utslängda i ensamhet. Denna ensamhet är vårt hem, en ensamhet som vi gör uthärdlig eller rent av njutbar på skilda sätt. Att finnas till kan vara som en förnimmelse eller ett av medvetandet formulerat problem.

Hur ska jag då kunna säga något specifikt om det jag intuitivt vet? Det gäller att lita till tänkandet. Hela vår "inre värld" möjliggörs av vår förmåga att tänka, fantisera och föreställa oss även det vi aldrig tidigare tänkt, sett eller erfarit. Överenskommet vetande är grunden för våra konventioner. Genom konsten bryter vi upp dem och banar väg för nya. Så måste vi hela tiden vidare.

Vår varseblivning av världen och varandra, vår förmåga att bearbeta intryck till handling och utveckling, kräver kreativitet. Kreativitet förutsätter en otillfredsställelse med det som är och en vilja till förändring. Verkligheten ska kritiskt granskas och omskapas, men ifrågasättandet av det som framstår som otillräckligt, måste göras med ett visst mått av självtillit. Kreativiteten dör av bristande tilltro till den egna förmågan. Nyfikenhet, förväntan, känsla och intuition är nödvändiga förutsättningar för överlevnad, liksom för det åtråvärda vi kallar kreativitet. Den individuella förmågan, den enskildes kunskap utvecklas i en tilltro till just detta.

Att glömma det som vill glömmas, att utplåna minnesbilder som inte vill bli ihågkomna, låter sig göras tämligen enkelt. Vi glömmar. Vi minns det vi vill minnas och glömmar annat. Glömskan har sin egen terräng: vild, svårgenomtränglig och oftast förvånande märklig de gånger vi snubblar in där. Det jag gör, gör jag mot bakgrund av det jag tidigare gjort, vare sig jag är medveten om det eller ej. Så påverkar det jag nu gör det jag senare kommer att göra. Allt vävs samman.

Funderar över om livet är mitt eget eller om det äger en allmängiltighet som gör det till en social angelägenhet? Vad jag vet är att livet inte gör sig självt. Vi medverkar alla i tillblivandet. Den s.k. verkligheten får vi hela tiden omskapa så den blir till den verklighet vi vill att den ska vara. Att älska är en del av tillblivandet, av förverkligandet. För mig är dansen det också.

Om mitt liv är mitt eget kan jag göra vad jag vill med det. I verket återspeglas min tolkning. Jag tar mig fram bland andra levande och söker efter det som ska hålla oss vid liv eller ända det. En bit i taget. Vi rör oss i parallella skeenden, vi ser, vi hör, vi rör oss ett steg i taget och känner oss fram varsamt eller mer burdust. Jag tycker också om att hoppa och att vara upp-å-ner. Helst vill jag vara fri att röra mig utan hänsyn till tyngd och massa. Mitt liv med dansen genererar lust och kraft men också olust, tvivel och ensamhet. Förhållandet mellan det dansade (gestaltade) och publiken är en komplicerad kärleksrelation.

(Att arbeta med rörelsen tills den bär sitt eget uttryck och uppriktighet är en process som av nödvändighet måste blottställa jaget och använda det. Det är en ofrånkomligt personlig resa genom tanke, kropp och känsla där ifrågasättandet är en viktig del. Den kroppsliga erfarenheten är en annan. Jag är levande och i rörelse. Min rörelse bär min tanke. Min rörelse är min tanke och känsla. Jag är mitt verk. Det är därför allt blir så ömtåligt och samtidigt så obeskrivligt härligt! Ingenting annat är så härligt som det ögonblick när något av allt det utsägliga plötsligt blir synliggjort och avslöjat. Ingenting är så hemskt som det ögonblick när verket lämnat mig för att möta publiken och saknaden blir omedelbart drabbande. Tomheten är ett vacuum utan smak, lukt eller känsla. Då gäller det att snabbt slå hål på vad som är närmast hindrande och släppa in ny luft, nya idéer. Det är så jag överlever. Jag kastar mig in i nästa livsuppehållande process. Den konstnärliga processen är ömtålig och märkvärdig. Det är jag också och förmodligen även du. Att vara människa är skört och flyktigt.)

Jag ägnar mig ständigt åt att omskapa den s.k. verkligheten så att den bättre motsvarar min egen längtan, mina egna behov. Jag måste få det att hända som annars inte sker, skapa de bilder som annars inte syns till, ge rum för det som annars inte tar plats. I dansen blir den kunskap viktig som annars inte accepteras. Våra fysiska minnen träder fram som viktiga händelser. Dofter, smaker, rörelser, känslor, tankar... Det outtalade. Vad är det som gör att vi tror att vi vet? Vi beträder dagligen minnets stigar och trampar runt i spår av det som en gång varit. Jag ser det. Jag iakttar. Så tar jag sats och fortsätter framåt.

Att se vardagen som livets essens är en utmaning. Att se ögonblicken avlösa varandra i en enda räckta av möjligheter och andas ut på alla ord som går att torka bort. Vad är verkligt? Jag får energi av att kommunicera med små barn på bussen med blickar och rörelser bakom ryggen på ovetande föräldrar, eller med hundar och andra djur som inte heller pratar. Min ordtrötthet kan få mig att misströsta vissa dagar då jag vet att jag inte får arbeta med min kropp. Andra dagar njuter jag av att kunna uttala dem. Orden. Särskilt när du visar att du förstår. Vardagen utgör en stor del av verkligheten.

I vardagen ryms alla märkligheter och stora delar av den mystik livet bjuder. Hemliga rum öppnar sig i nya insikter och plötsligt kan ett oväntat möte ge just det som behövs för att komma vidare med en tanke eller en outtalad idé. Jag tar med mig det upplevda tillsammans med min förväntan, in i det rum där allt kan hända. Timmarna i studion blir det mellanrum som behövs för att processen ska fortgå. På vägen ut samlar jag ihop mig, tar ett djupt andetag och går ut för att ta mig fram i den terräng där också du är. Vissa dagar snubblades, andra dagar med mycket bestämda steg.

Mina vanor kanske liknar dina. Mina behov gör det säkert. Hur vi uttrycker våra behov skiljer sig, liksom hur vi tydliggör dem för vår omgivning. Vänta vill jag inte. Det är nu jag är. Jag är i den verklighet där jag kastas mellan förvissning och tvivel, mellan stora internationella uppdrag och närkamper med pubertala killar i svettiga t-shirts eller studenternas examensångest. Mellan att vara i fokus för en stor publik eller trampad på i trängseln på bussen i morgonrusningen. Jag tänker på engelska, svarar på svenska, letar efter ryska ord och finner några franska eller grekiska. Jag drömmer mina bilder. Längtar.

Längtan efter mening och relationen till tid, låg bakom min önskan att fokusera på rörelsen som kroppens minne. Jag gjorde det i ett treårigt forskningsprojekt där följande dokumentation är en del av andra årets redovisning.

Video: *Med ögat mitt i pannan*

Konstnärens roll är att sätta kreativa processer i sammanhang där målet inte är givet. Där risktagandet är en viktig del och där den insikt och kunskap som processen genererar är målet lika mycket som ”produkten” – verket. Att förhålla sig konstnärligt är att anta ett kritiskt ifrågasättande och utforskande perspektiv. Den mötande, publiken, du, blir aktiv i förhållande till idé, arbetsmetod, redskap, lärande... allt det som utgör en process. Du får som publik använda din kreativa förmåga i relation till upplevelse, sammanhang, orsak och verkan. Du får se min bild, känna min kropp, lukta, smaka, förnimma... Jag är inte intresserad av att sätta gränser kring genrer eller metoder. Jag arbetar med de medel jag behöver för att nå mitt mål. Jag kräver mitt rum. Tar det.

Feghet ligger till grund för den tvekan som saktar ner farten, inte för att ge rum för eftertanke utan för att hindra rörelsens följdverkan. Fegheten är ansvarslös och trist. Dessutom tar den udden av all handling eftersom ingenting kan göras annat än helgarderat. Om vi inte tar risken får vi inte veta annat än det som redan är uttalat och bekräftat.

Jag tar risken. Hur ofta har du sagt det? Du vill veta, vill se, vill känna. Vad det är värt söker vi svar på i inre monologer. Risken att misslyckas blir en daglig förutsättning. Vad är det att

misslyckas? I allt bedömer vi varandra, våra utseenden, handlingar och resultat. Hjälp mig! Hur ska det gå? Klarar jag det här? Klarar du? Kan jag lita på dig?

Inför varje nytt projekt är jag lika skräckslagen men ofattbart målinriktad. Tappar min identitet hårt och långt. Är osäker på min förmåga tills jag drabbas av den och återfår min röst. Brukar alltid hitta den där, i arbetet med dansarna. Ja, det är värt det. Jag sneglar inte åt sidan för att se vem som bejakar min tanke eller vem som fördömer den. Jag arbetar mig segt mot mitt mål. Jag förlitar mig på att du ser.

En av de största utmaningar jag hittills fått som konstnär, var beställningen av ett nytt verk för The Guggenheim Bilbao museum. Jag har gjort verk för flera stora konstcentra som Centre Georges Pompidou, Moderna Museet eller Baltic Art Center, men Guggenheim-projektet kom att bli det största. När jag stod inför den byggnaden första gången blev jag helt förförd och min blick bländad. Jag såg inte längre byggnaden utan allt det jag skulle vilja ha den till. Husets exteriör skulle iscensättas och direkt insåg jag att det skulle krävas både dans på hög höjd och i vatten. Denna fantastiska men kalla metallkropp som arkitekturen utgör, måste bemötas av den varma människans. Dansaren skulle göra entré 50 m över markytan.

Video: *The Illuminated Dream Aflame, utdrag ur dokumentären*

Jag har koreograferat för dans på höga höjder förut, för vatten, för jord och för andra material. Varje gång är det visionen som ska ge den motivation och lust som krävs hos dansaren för att ta itu med utmaningen. Kroppen skriker: Bort från faran! Adrenalin spränger inifrån och ändå gör vi det... Dansarna övar klättringsteknik, selteknik, repeterar hårt och övar sig i både tillit och tillförsikt. Tillsammans med våra fantastiska medarbetare skapar vi nya bilder för det ännu ej sedda och ger dig chansen att hänföras i både kropp och tanke tillsammans med oss. Ett ögonblick delar vi. Ett halvårs arbete är över på 55 minuter och 7000 människor går därifrån med sina olika tankar, känslor och bilder. Vart?

Risk är en del av undersökandet av den utsatthet som tar mig till den gräns där något allmängiltigt uppstår. Risk och tid. Tid är ett märkligt begrepp. Tid är för mig rörelse. Att vara i rörelse. Allt levande är det. I dansen upphör den rationella världens tidsbegrepp och ersätts av det subjektivt upplevda. Ett ögonblick kan förlängas till oändlighet och en dag förvandlas till minut. I ena ögonblicket går jag in – i det andra ut. Däremellan är det tidlöst.

Under mitt arbete på de arktiska isarna, under den knappt två månader långa polarforsknings-expeditionen Arctic Ocean 2002, blev det så uppenbart att det vi kallar tid bara är en konstruktion. Ett sätt att hålla ordning i tillvaron. Däruppe i de arktiska isvidderna finns ingen annan tid än den vi bestämmer oss för ska finnas. Vår tidsuppfattning är en kulturellt präglad upplevelse. Jämför t.ex. hur man i Indien bemöter dansens tid i jämförelse med vårt västeuropeiska sätt... Att dansa i Indien är något helt annat än att dansa här, eller i Arktis. Danskonst i fruset landskap, är ett annat av mina forskningsprojekt. Det initierades av ett undersökande av tid och hur det kulturella arvet påverkar mitt förhållande till det meningsbildande i rörelse. Projektet redovisades i ett scenkonstnärligt verk: The Outmost White, i en dokumentärfilm, i en bok och i denna korta film för SVT:

Video: *A Dance on the Arctic Ice*

Jag vill inte vänta. Jag gör. Hela tiden. NU. Förmodligen kommer detta förhållningssätt att förkorta mitt liv. Jag pressar hela tiden min förmåga med stark viljekraft och förstår inte alltid var min kropp sätter gränser. Andra gör på andra sätt. Vi lever våra liv utifrån skilda tankar om tid, om rörelse och om de rum vilka vi färdas genom.

Alla iscensätter vi våra liv. Din roll i detta är att komponera den bit liv du ännu inte levt. Att skapa de bilder du ännu inte sett. Att sätta dessa bilder i relation till en omvärld och ge även de välbekanta koderna en ny kontext. Tag risken! Du använder dig.

För att kunna använda dig måste du ha en aktiv självbild. Vem är du? I scenens värld kan du applicera denna självbild, förändra den, utveckla den, slå sönder den och bygga en helt ny av spillrorna. Koreografi är för mig att utforska, analysera och använda de verktyg som krävs för byggandet. Att göra det oanade. Att våga pröva det du inte vet. Själv söker jag efter jämvikt, att balansera min tillvaro så att den blir möjlig att beträda. Jag närmar mig hungrigt det enskilda ögonblicket. Söker det jag inte är, det som ifrågasätter min självbild. Jag söker det som fattas mig.

Vi vet en del om det som varit. Vi vet en del om det vi kallar nu. Men om det kommande kan vi bara tro. Ett liv av utmätt tid kan ändas plötsligt eller levas till ett av ålder utslocknande. Vi vet inte. Du vet inte. Därför är ögonblicket dyrbart och icke utbytbar. Du kan inte sätta det i pant. Vad är då meningen med denna utmätta tid? Varje ögonblick ställs vi inför nya val som avkräver oss beslut. Varje beslut vi tar påverkar det kommande (val av smörgåspålägg, val till riksdagen, säga förlåt eller inte, krig i Irak, springa åt höger eller vänster, en kyss...). Vi bedömer situationen utifrån vad vi tror oss veta, utifrån det som varit.

Så bygger du in dig i dina egna tankar och skapar din egen sanning. Du ser det du vill se och hör det du vill höra. Glömmer det som inte längre vill bli ihågkommet. På så sätt omformar du din tillvaro – gör om världen. Koreografi bildar sammanhang av rörelse i rum och i tid. Så komponerar vi våra olika fragment till nya meningar och erbjuder dem till mötet.

Med den här filmen avslutar jag den del av mitt prat som primärt handlat om mitt konstnärskap. När vi fortsätter ska jag försöka sätta detta i relation till en mer utvecklad idé om konstnärlig forskning.

Video: *Homeward Bound*

I den performativa samtidskonsten, är exekutören oftast både utövaren och representationen/verket. Konstnären är sitt eget instrument. Konstnären representerar också tänkandet, rörelsen och händelsen, som med presentationen ger förgreningar långt ut (eller in) också i helt andra yttringar. Kroppen är viktig som den fysiska representation som saknas i mycket av de uttryck det digitaliserade samhället erbjuder. Kropp och tanke, fysik och intellekt – konstnären är en viktig aktör i ny kunskapsutveckling.

Den nyskapande konsten bryter normaliteten och lyfter fram annars dolda värden. Den bryter mot konvention och tradition för att få oss att ompröva vår idé om oss själva och världen, om det som framstår som normalt eller om det som kallas för gott. I mötet med verket möter vi både oss själva och det omgivande. Våra tankar och upplevelser tar oss vidare mot nya insikter och ställningstaganden inför det pågående. Där finns det meningsskapande. Du medverkar i detta genom ditt deltagande. Du ser, upplever, tolkar, reflekterar, kritiserar... Du rör dig bland minnen och erfarenheter, tar sats och skapar dig nya.

Vilken roll kan en konstnärlig utbildningsinstitution ha för att synliggöra och motivera konst som konst, konstnären som samarbetspart med konst som mål, konstnärlig forskning parallellt med vetenskaplig forskning och de samhälleliga värden dessa ”upplevelseprodukter”, kunskaper och kompetenser representerar?

En diskussion utifrån frågeställningar som dessa, tydliggör behov av, och motiv för, att komma vidare. Det är dessa behov och motiv som ska forma den organisatoriska/praktiskautvecklingen av utbildningar och forskningsprojekt som i sin tur kommer att påverka och utveckla inte bara

den framtida konstnärliga representationen, utan också arbetsmarknad och relationen till det näringsliv och den kulturpolitik som kommer att ge oss nya scenrum, motiverade och kunniga arrangörer, engagerade politiker, publikens stora nyfikenhet, delaktighet och respekt samt en utvecklad arbetsmarknad.

Vi ska verka i former som öppnar för nya betraktelsesätt, som ger rum för publikens öga och som ger reella förutsättningar för en kreativ dialog mellan utövaren och den som möter verket. Vi ska skapa möjlighet till fördjupade konstnärliga och pedagogiska processer där tid erbjuds för arbete kring det som ger rum för kvalitativ process och kunskapsbildning. Processer som integrerar ett omvärldsperspektiv och skapar både förståelse och legitimitet för konstens specifika möjligheter.

En annan viktig del av arbetet är att utveckla vår samhälleliga definition av kunskap till att omfatta även den kroppsliga/praktiska erfarenheten som meningsbildande. Detta ger en tillit till en annan form av vetande och därmed ett utvecklat kunskapsbegrepp.

Som koreograf intresserar det mig hur andra konstnärer fördjupar sin kunskap och utvecklar sin kompetens och sin förmåga att gestalta och kommunicera sin vision. Vad är det vi söker i vår process? Vilka frågeställningar driver? Många framstående konstnärer är bärare av unik kompetens som kommuniceras via verket. Om vägen dit skulle dokumenteras och reflektionen av processen tillhandahållas för andra att följa, kritiskt granska och lära av, så skulle fler lära mer, inspireras och provoceras i eget arbete. Så utvecklas kunskap i konst. En kunskap som bidrar till utveckling av konstnärliga uttryck och som kommer omvärlden till del genom både processen och verket.

Det är viktigt att synliggöra konst som en möjlig väg till den kunskap och de insikter vi annars inte når. Att visa på hur konst verkar, bidrar till att utveckla vår kommunikativa förmåga och det som kan medverka till en fördjupad medvetenhet om kulturens betydelse för ett samhälles utveckling. Att det helt enkelt är både roligt, skrämmande och fullständigt nödvändigt att också konst som konst tar plats i vår vardag och därmed ger röst åt det som annars inte blir sagt.

Att definiera konstnärlig forskning

Konstnärlig forskning är ett utforskande och undersökande med syfte att vinna kunskap för, och förståelse av, det konstnären söker i sin process och att utveckla metodologisk kunskap. ”Verket” presenterar resultatet och detta placerar den vunna insikten i ett omvärldssammanhang där andra kan kritisera, använda och förvalta det genom presenterad dokumentation och reflektion av såväl processen som produkten/verket. Detta betyder inte att vi måste läsa ”verket” som föreställning/utställning etc. i konventionell bemärkelse. Jag väljer att använda ordet i en vidare betydelse som kan ge rum för den presentationsform konstnären väljer.

Definitioner av vad vi menar med konstnärlig forskning, utvecklas av verksamma konstnärer som intresserar sig för den fördjupade processens metodik, men också av teoretiker som värnar konsten i det vetenskapliga sammanhanget. En sådan person är t.ex. Henk Borgdorff från Amsterdam School of the Arts. Följande definition av konstnärlig forskning kommer från honom och delas av många:

*I forskning **om** konst lämnas verket orört. Verket blir objektet. I forskning **för** konst utvecklas det instrumentella perspektivet, hantverkskunnandet. I forskning **i** konst skiljer inte subjekt från objekt. Konstnären forskar i sin konstnärliga process utifrån frågeställningar relevanta för utvecklingen av verket/konsten/processen.*

Det är utifrån den senare definitionen vi nu arbetar med en utveckling av begreppet konstnärlig forskning. Forskning i konst bedrivs av konstnären och kan delas upp i praktikbaserad

forskning, praktikledd forskning och praktiken som forskning.

Konstnärlig forskning är forskning som bedrivs av konstnärer som utifrån beprövad erfarenhet och på konstnärlig grund forskar i sin konst.

Vi behöver fler konstnärer som uttrycker sig om, och synliggör sina behov av, forskning i konst. Vi behöver fler konstnärer som uttrycker olika behov, olika arbetsmetoder, olika frågeställningar att omslutas av den fördjupade process vi kallar forskning. Vem är den som bär dessa behov och de kunskaper som krävs för att bedriva kvalitativa konstnärliga forskningsprojekt?

Vad legitimerar forskning i konst?

När Vetenskapsrådet utvärderar sin satsning på konstnärlig forskning 2001-2005 får vi läsa att projekten *"karaktäriserats av relativt experimentella och ostrukturerade former"* och *"bitvis magra och splittrade resultat"* (sid.8-9). Genomgående får projekten negativ kritik, samtidigt som utvärderarna konstaterar att det finns *"markanta insikter och påtaglig potential"*(sid.8). I regeringens forsknings proposition från år 2000, säger man att: *"Genom samspelet mellan konst och vetenskap kan nya okonventionella metoder utvecklas för att nå ny kunskap inom alla vetenskapliga områden"*.

Många universitet söker hungrigt efter konstnärer som vill arbeta i tvärvetenskapliga projekt, doktorander till forskarskolor eller som medarbetare i referensgrupper och andra sammanhang. De söker vår medverkan därför att våra metoder skiljer sig, vårt sätt att tackla problem skiljer sig, vårt sätt att betrakta vardagen, verkligheten, livet... skiljer sig. Vi anses vara goda inspiratörer, starka kreatörer, spännande medarbetare osv. Detta är roligt och härligt för de konstnärer vars arbete ryms inom, passar i och utvecklas av dessa sammanhang. Men vi är inte där primärt för konsten utan för vad vi kan tillföra det vetenskapliga området. Man måste skilja på när konst i första hand blir ett redskap (används instrumentellt) eller ett arbete som har konst som mål.

Så länge konsten inte har sitt eget kunskapsområde och egen examinationsrätt, är samverkan med vetenskapssamhället en möjlighet för att komma åt resurser, miljö och sammanhang för forskningen. Alltför ofta upplever jag dock att projekt "anpassas" för att fungera i ett konstruerat sammanhang. Ansökningar skrivs så som man tror att de måste skrivas och partner väljs utifrån vad som måste väljas. Kanske är det en av förklaringarna till att många av Vetenskapsrådets projekt får kritik för att de inte följt den ursprungliga projektbeskrivningen, inte dokumenterat eller återspeglat uppställda frågeställningar på angivet sätt?

I utvärderingen jag inledningsvis citerat står det: *"Det kan inte uteslutas att metodutvecklingen skulle ha nått helt andra och mer konstruktiva nivåer om villkoren i form av ett samarbete mellan en konstnärlig högskola och ett universitet strukits, alltså att den kunnat försiggå helt och hållet inom en konstnärlig institution och utifrån konstformens egna premisser. I många kollegier har villkoret om ett samarbete upplevts som en form av tvångsäktenskap eller "förmyndarskap". När det fungerat som bäst praktiskt har det nog skett i en harmonisk rollfördelning mellan "beställare" och "konsulter", där de senares input varit mer begränsad och haft karaktären av alibi eller bollplank" (sid.106)."*

Situationen för konstnärlig forskning i Sverige är splittrad samt otillräckligt formulerad och diskuterad. På nationell nivå finns ingen instans som samlar den konstnärliga forskningen för att diskutera och formulera förutsättningar och omständigheter, för att leda debatt och utveckling på hög nivå av vad konstnärlig forskning kan vara, vilka metodproblem som uppstår, hur den länkar till professionerna, vad som skiljer den från det övriga forskarsamhället och dess diskussion osv.

Vetenskapsrådet, VR, som hittills ansetts vara den samlande instansen, har klart markerat att det inte är villigt att ta den positionen. I mars 2007 genomförde VR:s Ämnesråd för humaniora och samhällsvetenskap drastiska förändringar gällande Konstnärlig forskning och utvecklingsarbete, KFoU:s, framtida villkor. KFoU inordnas nu hos VR under Ämnesrådet för humaniora och samhällsvetenskap. Den särskilda arbetsgrupp för KFoU som verkat 2001-06 är avskaffad och ersätts av en beredningsgrupp. KFoU får från och med i år konkurrera med övriga discipliner inom ämnesrådet efter kriterier som bestäms av dem. Detta innebär kraftigt inskränkta möjligheter för konstområdet.

Hur ska vi ta den konstnärliga forskningen vidare? Hur ska vi beskriva, skriva och säga det vi vill ha sagt om det vi annars gör? För de konstnärer som inte vill verka inom ett vetenskapsområde, för dem som inte vill fördjupa sig i vetenskapliga metoder eller tvärvetenskapliga samarbetsprojekt, för dem finns idag inga möjligheter till konstnärlig forskarutbildning eller forskning i sin konst.

Att hävda forskning som en nödvändighet i utvecklingen av konst som konst, kräver att vi kan uttrycka vad forskning är till skillnad från den utforskande process de flesta konstnärer använder sig av i sitt arbete. Vad skiljer vanlig konstnärlig produktion från forskning? Var uppstår behovet? Varför ska vi använda ordet forskning?

Det är viktigt att värna olika arbetsformer, organisatoriska lösningar och olika huvudmannaskap för forskning. I Sverige är det framförallt universiteten i Göteborg och Lund som bedriver konstnärlig forskning utifrån sina definitioner och den akademiska kontexten. De konstnärliga högskolorna på dessa orter är lokaliserade under konstnärliga fakulteter vid universiteten. De konstnärliga högskolorna i Stockholm är fristående högskolor.

Den konstnärliga forskningen bör idag sträva efter en bred definition, som inte utesluter utan snarare innefattar, men där konstnärlig kvalitet väger tyngre än traditionell akademisk vetenskaplig kvalitet, som inte tar stöd av, söker legitimitet genom, eller jämför sig med den redan etablerade vetenskapliga forskningen. Då gäller det för oss att uttrycka vad vi menar med kvalitet.

Vetenskapssamhället mäter kvalitet genom flera parametrar som t.ex. andelen extern finansiering och personal (antal disputerade lärare, professorer) m.m. men framförallt genom antal publicerade artiklar i "rankade" vetenskapliga tidskrifter. Forskningsresultat tillgängliggörs främst genom publicering.

I den samtidskonst som DH:s utbildningsområde omfattar kan andelen extern finansiering, konstnärligt meriterad personal/konstnärliga professorer vara relevanta kvalitetskriterier men det krävs andra mätinstrument för den offentliga presentationen. Inom konsten kan inte en teoretisk representation utgöra den kvalitativa värderingen. Istället skulle man kunna använda viktiga internationella konstfora av skilda slag beroende på vilket område och "ämne" som forskningen representerar. Olika konstnärliga genrer har olika fora för sin representation och olika möjligheter för presentation.

Den konstnärliga forskningen ska redovisas arteget, men öppenheten för vad som är en relevant presentation måste baseras på projektets idé, syfte, process och produkt. Det betyder att det inte primärt är föreställning som produkt som åsyftas, utan att redovisningen ska kunna tas emot som dokumentation, reflektion och resultat av forskningen i den gestaltning som konstnären väljer.

Inom Danshögskolans område dans och nycirkus skulle t.ex. Danshögskolans Close Encounters kunna vara ett forum för internationellt utbyte. Dansbiennalen skulle kunna utvecklas till att

också omfatta en del för presentationer, seminarier och workshops mellan konstnärer som forskar i sin konst och som intresserar sig för att ta del av andras metoder och konstnärlig forsknings projekt. Biennalen skulle också kunna hålla presentationer av konstnärliga forskningsprojekt offentliga. I Frankrike skulle CCN Montpellier Languedoc-Roussillon eller PAF i Riemms kunna utgöra sådana plattformar, i England The Place Choreodrome och ResCen vid Middlesex University i London för att nämna några.

I våra nordiska länder har vi olika traditioner och system för högre konstnärlig utbildning, forskarutbildning och forskning. Sedan jag blev professor vid Danshögskolan och senare också rektor, har jag fått möjlighet att fördjupa mig i detta. Dels inom min egen högskola, dels under tre år (2003-2006) som supervisor i det norska The Programme for Research Fellowships in the Arts (www.kunststipendiat.no), dels genom det finska projektet Challenge the Notion of Knowledge (2006), Departement of Dance at the Theatre Academy in Helsinki där jag fungerat som någon slags ”inspiratör” och reflektör. Jag har också medverkat i ett konstnärligt forskningsprojekt i London: Holds No memory (Choreodrome, The Place 2005-2006) samt bedrivit egen forskning.

Det norska programmet utvecklas för konstnärers fördjupade process, reflektion och medvetandegörande av nya insikter utifrån konstnärlig metod och praxis. Det konstnärliga verket är i fokus. I Finland tillämpas en blandform där en del av projekten redovisas konstnärligt, en del teoretiskt med en fördelning i olika omfattning beroende av huvudman. I Sverige är vi i ett läge där konsthögskolorna i Stockholm har en unik chans att utveckla en modell för forskarskola och för konstnärlig forskning som kan tillvarata det bästa ur tidigare erfarenheter, både nationellt och internationellt. Vad är då bäst? För vem? För vad?

Genom en konstnärlig forskarskola skulle vi gemensamt kunna utveckla kvalitetskriterier som utvecklar nivån på såväl examensprojekt som på konstnärlig forskning. Detta förutsätter examinationsrätt och en finansiering med tilldelning på konstnärlig grund.

Att lämna begreppet konstnärligt utvecklingsarbete att användas just för utvecklingsarbeten och hävda rätten att använda forskning för den process i konst som jämföras med den vetenskapliga forskarens process, är både viktigt och legitimt. Dels för att det kan ge en omvärldsförståelse för vad vi menar, dels för att höja statusen och jämföra konst med vetenskap utifrån gemensamma behov av kunskapsutveckling.

Ur Vetenskapsrådets utvärdering: *”Men sist och slutligen handlar det också om en respekt för konstområdena och att det är nödvändigt att de integreras och jämföras med andra vetenskapsområden i utvecklingen av dagens kunskapsamhälle”* (sid.117).

Jag vill arbeta för en forskarutbildning i dans och cirkus där målet är att utveckla konst. Att konstnärer ska få möjlighet att fördjupa sig i det som kan utveckla den egna förmågan och därmed konsten. Jag vill verka för att framstående konstnärer ska få forska under högskolans tak och därmed inspirera, provocera, besmitta högskolans alla utbildningsnivåer – för att sedan återvända ut i professionen.

Många av filosofins frågor är bärande i konsten. Om filosofin bearbetar detta teoretiskt så gör konsten det i praktik. Ur denna praktik utvecklas också en teoribildning. Många konstnärer söker ordet för att begripliggöra sin konst, både för sig själva och för en omvärld. Konsten är liksom filosofin ett sätt att förstå livet. För mig är det så att jag genom dansen kan göra mig en bild av det jag vill att livet ska vara, av det jag menar att det är eller av det andra påstår det vara. Konsten som ett begripliggörande av tillvaron. Konst är som begrepp utan genre. Det är mitt val om jag vill definiera någon särskild inriktning som t.ex. när jag väljer att verka inom dansen. Dansen är för mig det närmaste klarhet jag kan komma.

Kunskap i konst är för mig dels det jag som konstnär måste veta för att kunna göra det jag vill åstadkomma, uttrycka min idé och kommunicera denna med en omvärld. Men det är också det jag får av själva konstupplevelsen, en utvecklad kommunikativ förmåga, information om världen ur ett annat perspektiv än det vardagliga, en medvetandegjord reflektion och ett synliggörande av betydelsen i den subjektiva upplevelsen/tolkningen.

Ord läses i subjektiv tolkning liksom andra uttryck i vårt kommunikativa register. Meningen konstrueras av sammanhanget, ordet komponeras/koreograferas och erbjuds mottagaren att avnjuta, provoceras, äcklas av eller helt enkelt förförs. Tillvaron designas - och så är vi tillbaka i mitt inledande ”statement” om samhällets definition via det performativa i vilket vi alla är delaktiga. Ingen kommer att erbjuda en slutgiltig tolkning. Du tar själv ställning genom din medverkan.

Hur skulle det kunna se ut?

Vad säger du om den här verklighetsbeskrivningen: I nästa forskningsproposition tillskrivs konsten ett eget kunskapsområde och den konstnärliga forskningen får ett eget fördelningsorgan för forskningsmedel (utanför Vetenskapsrådet). Ett samarbetsorgan för gemensam forskarskola i konst etableras för de konstnärliga högskolorna i Stockholm. De konstnärliga högskolorna får egen examinationsrätt och en egen examen med titulatur motsvarande doktorsgrad i konst.

Professionella konstnärers medverkan i högskolornas verksamheter intensifieras och studenternas medvetande om de olika konstnärliga uttrycken i såväl traditionell som samtidskonst intensifieras. Högskolan blir synliggjord som en resurs för konstnärer med ett intresse i fördjupad process och kunskapsbildning. Tvärkonstnärliga projekt utvecklas och samverkan med andra vetenskapsområden stärks genom att konsten får en egen plattform – ett fotfäste för det avstamp som krävs för ytterligare risktagande.

Framstående konstnärskap erbjuds gästprofessorer, professorer och forskningsresurser. Forskningsprojekt bedrivs under högskolans tak, dokumentation och reflektion kommer både utbildningarna och professionen till del. Konstnärliga verk/presentationer som resultat av forskningsprocesser samproduceras med ledande nationella och internationella konst/scen/festival organisationer/institutioner/nätverk. SVT och andra TV kanaler/bolag gör regelbundet dokumentärfilm och dans/cirkus/konstfilm utifrån forskningsprojekt i samproduktion med internationella bolag. Resultatet av den konstnärliga forskningen kommer genom detta både utbildningsinstitutionerna och det omgivande samhället till del.

Danshögskolan producerar regelbundet rapporter om både konstnärliga och vetenskapliga forskningsprojekt inom våra utbildningsområden. Dessa produceras på både svenska och engelska för internationell spridning. Tillsammans med de övriga konsthögskolorna i Stockholm produceras också gemensamma publikationer och bokverk. Dessa stimulerar, provocerar och bidrar till att intensifiera diskussion och debatt. Gemensam databas för konstnärlig forskning upprättas för att hålla dokumentation tillgänglig.

Varje termin hålls seminarier inom Danshögskolan kring pågående projekt och varje år håller den gemensamma forskarskolan i ett internationellt ”Gathering” kring aktuella frågor på området. Föreläsningar och processuella events presenteras på scener, festivaler och konstfora. Konsthögskolorna i Stockholms KU-nämnder samarbetar i olika utvecklingsstrategiska projekt och gör regelbundet gemensamma evenemang öppna för både studenter, personal, professionerna och det omgivande samhället. Seminarieverksamhet särskilt riktad till media arrangeras och bidrar till en kompetensutveckling bland kritiker och andra journalister som skriver allt mer artiklar (inte bara recensioner) om konstnärliga uttryck i både dagspress och fackpress nationellt och internationellt.

Konsten blir synliggjord i den offentliga debatten och kulturpolitiken utvecklar en aktiv konstpolitik. Vetenskapssamhället får en respekt för och förståelse av, den kunskap som utvecklas inom konsten. Konsten beforskas alltmer aktivt av olika vetenskapsområden och allt fler kvalitativt starka samarbetsprojekt utvecklas mellan konst och vetenskap.

Kunskapen om det att vara människa vidgas, balansen mellan det rationella och det irrationella stärks och vi får helt enkelt ett bättre samhälle att leva i.

Låter det bra? Det krävs en massa funderande kring vad som egentligen är bästa formerna för det som vi vill se förverkligat. Dina tankar behöver ”krocka” med mina... Våra erfarenheter mot andras. Jag ger dig här bara en del av det som rör sig i mina bilder. Något jag är övertygad om är att det behövs fler konstnärer som är aktiva i frågan om hur förutsättningar för den konstnärliga forskningen ska kunna utvecklas. Om inte vi driver fråga, kommer akademien att göra det och då förlorar vi det fokus som genuint skulle kunna placera de konstnärliga frågeställningarna och konstnärlig process i centrum.

Hur ska det gå till?

Inom Danshögskolan arbetar vi med att utveckla vår argumentation. Vi utvecklar kvalitetskriterier och stärker forskningsanknytningen även i grundutbildningarna. Dessutom utvecklar vi nya forsknings- och utbildningsstrategier, fördjupar engagemanget i KU nämndens arbete och synliggör både utvecklingsprojekt och forskning i skolans olika verksamheter. För detta behövs mer resurser. Alla pengar vi inte har ska vi hitta någonstans.

Samtidigt som vi skapar en stark och långsiktig planering av den konstnärliga forskningen, utvecklar vi samarbeten med andra vetenskapsområden både genom vårt gemensamma forskningscentrum med KTH och med andra universitet och högskolor. Allt arbete inom högskolan vilar på beprövad erfarenhet och konstnärlig eller vetenskaplig grund.

Det som kallas kvalitetssäkring ser annorlunda ut inom konst än inom vetenskap. Eftersom vi inte kan räkna antalet publiceringar i vetenskapliga tidskrifter, får vi istället räkna t.ex. föreställningarnas/events/filmer eller annan konstnärlig representations ”spelbarhet” i viktiga internationella fora. Därför intensifierar vi vårt internationaliseringsarbete och stimulerar våra medarbetare till deltagande i internationella konferenser, utbildningsfora och festivaler. Samproducenter blir en del av vår externa finansiering istället för vetenskapsområdets stiftelser, fonder och traditionell näringslivssponsoring. Därför omdefinierar vi näringslivsbegreppet till att omfatta även vårt näringsliv, dvs. våra producerande och distribuerande marknadsaktörer och söker där starka medfinansiärer.

Vi samarbetar också med andra konstnärliga högskolor och universitet, nationellt och internationellt. Vi arbetar nu med att tydliggöra en utvecklingsstrategi för detta. Olika behov ska synliggöras och olika idéer ställas mot varandra. För att komma överens måste vi hitta fram till en gemensam idé om vad vårt arbete ska syfta till – och så är vi tillbaka till den där frågan om vad som bildar mening. Det är här vi kan se kon på isen. Vi måste använda all vår skicklighet, kunskap och vilja för att lösa våra gemensamma problem. Vi ska bygga en hel gård till den där kon – inte bara en spilta!

Efva Lilja

De utvärderingar jag citerar:

Vetenskapsrådets utvärdering av anslag till konstnärlig forskning och utveckling 2001-2005:

Kontext – Kvalitet – Kontinuitet, Vetenskapsrådet 2007

Rapport 2007:31 R, Hur har det gått? En slutrapport om Högskoleverkets kvalitetsgranskningar åren 2001-2006

Jag citerar också mig själv:

på några ställen genom att använda formuleringar från en artikel i en kommande antologi om kunskapssyn som Lärarförbundet ger ut hösten 2007, samt en artikel jag kallar: Till dig utan namn – till dig jag inte känner men gärna vill möta, som ges ut av Studentlitteratur hösten 2007.

För den som vill läsa mer om konstnärlig forskning kan jag rekommendera olika artiklar och böcker jag läst:

Konstnärlig forskning under lupp, Vetenskapsrådets årsbok KFoU 2007

Navigating the Unknown, Rescen Middlesex University Press 2006

The Debate on Research in the Arts, Henk Borgdorff Amsterdam School of the Arts, lecture 2005 eller som publikation Konsthögskolan i Bergen 2006

The Conflict of the Faculties, Henk Borgdorff Amsterdam School of the Arts, Boekman journal 58/59 2004
Artistic Research – theories, methods and practices, Mika Hannula, Juha Suoranta, Tere Vadén, Göteborgs Universitet 2005

”Handslag, famntag, klapp eller kyss”, om konstnärlig forskarutbildning i Sverige. Henrik Karlsson, SiSTER förlag 2002

Forskning Reflektion Utveckling, Högskolans konstnärliga institutioner och vägval inför framtiden. Rapport från Vetenskapsrådet 2004. Redaktör Henrik Karlsson

Konst Kunskap Insikt, texter om forskning och utvecklingsarbete på det konstnärliga området. Vetenskapsrådets Årsbok 2004 för Konstnärligt FoU. Redaktör Torbjörn Lind och Jesper Wadensjö.

Metod och Praktik, texter om forskning och utvecklingsarbete inom det konstnärliga området. Vetenskapsrådets årsbok 2005, redaktör Torbjörn Lind

Dokumentation, Kollegiet Konst och nya media, Kungliga Konsthögskolan 2002

Konsthögskolan i Oslo, Årsbok 2004

Mänskliga förutsättningar för ett gott samhälle - forskning inom humaniora och samhällsvetenskap, Vetenskapsrådet 2004

Mellan konst och vetande, red. Bengt Molander, Daidalos 1995

Konstnärlig kunskapsbildning, rapport från två konferenser i Göteborg och Malmö 2001

Another Way of Knowing, Søren Kjølrup, Konsthögskolan i Bergen 2006

Lighting from the Side, Aslaug Nyrnes, Konsthögskolan i Bergen 2006

Re. Searching, Lisbeth Elkjær, Nordscen 2006

Och ett par av mina egna texter, t.ex:

Movement as the Memory of the Body, Efva Lilja, Danshögskolans rapportserie 2006
Danskonst i nöd och lust, Efva Lilja, E.L.D. 2004

Among the Restless and Uneasy, Efva Lilja, Close Encounters Danshögskolan 2007